

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ І СОЛІДАРНІСТЬ У СВІТІ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН: ЕТИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ

Сучасний світ перебуває в епіцентрі радикальних трансформацій, позначених множинними кризами: війною в Україні, глобальними пандеміями, екологічними катастрофами, соціально-економічною нерівністю. Ці феномени дестабілізують традиційні етичні парадигми, актуалізуючи потребу в герменевтичному переосмисленні відповідальності — як онтологічно укоріненого морального імперативу перед суб'єктом, іншими та буттям загалом — і солідарності — як телеологічно спрямованої практики, що конститує спільне благо. У контексті глобальної взаємозалежності ці категорії трансформуються з абстрактних етичних конструктів у фундаментальні вектори практичної дії, необхідні для протистояння системним викликам.

Етика чеснот Аласдера Макінтайра пропонує концептуальний апарат для реінтерпретації моральної суб'єктивності через культивування чеснот — справедливості, *phronesis* (практичної мудрості), взаємної поваги — як архітектоніки стійких соціальних інститутів [1, 87]. Війна в Україні екземпліфікує цей підхід: волонтерські рухи, такі як діяльність фонду «Повернись живим» чи масова підтримка внутрішньо переміщених осіб, розкривають солідарність як онтологічний модус буття спільноти, що виходить за межі ситуативної реакції на кризу. Марта Нуссбаум, розвиваючи ідею «розширення меж справедливості», артикулює космополітичний етичний горизонт, який включає до сфери морального розгляду не лише людину, а й усі форми життя та екосистеми, пропонуючи тим самим етичне обґрунтування для перегляду гуманітарних і екологічних політик [2, 115]. Проте етика солідарності не є безпроблемною: її реалізація наштовхується на апорії — гегемонію

національних інтересів, дефіцит ресурсів, фрагментацію глобального консенсусу, — що вимагає розробки нових стратегій інституційної координації.

Екологічна криза — кліматична дестабілізація, ентропія природних систем, виснаження ресурсів — оголює телеологічну обмеженість економічного раціоналізму, заснованого на максимізації прибутку. У цьому контексті етика чеснот Макінтайра переосмислює антропос як іманентну частину біосфери, а не її трансцендентного суб'єкта, що резонує з ідеями Нуссбаум і сучасними онтологіями відповідальності перед природою [4]. Такий підхід закладає етичний фундамент для парадигми сталого розвитку, орієнтованої на гармонізацію антропогенних і природних систем, що вимагає радикального перегляду домінуючих економічних моделей.

Соціальна поляризація, ерозія легітимності інститутів влади та криза довіри до традиційних структур породжують нові осередки конфліктності. Макінтайр пропонує повернення до моральної *paideia* — систематичної освіти, що культивує чесноти як основу для регенерації громадянської суб'єктивності й саморегуляції суспільства [1]. Український досвід слугує емпіричним підтвердженням: волонтерські організації, освітні платформи для переселенців і громадські ініціативи в умовах війни демонструють *praxis* етики чеснот, що виходить за межі теоретичного дискурсу й набуває глобального резонансу як модель стійкості та взаємності.

Подолання цих викликів потребує синтезу етичного, політичного й соціального вимірів. На індивідуальному рівні це передбачає інтеграцію моральної *paideia* до освітніх систем, спрямованих на розвиток ноетичної компетентності, моральної рефлексії та емпатії. На глобальному рівні необхідні інституційні механізми співпраці, фундовані принципами довіри й взаємної відповідальності. Концепт «відкритого суспільства» Карла Поппера, що обґрунтовує свободу, солідарність і критичну раціональність як онтологічні умови суспільного поступу, пропонує теоретичну рамку для реформування міжнародних угод і створення структур, орієнтованих на інклюзивність і сталість [3].

Використана література:

1. MacIntyre, A. *After Virtue: A Study in Moral Theory*. Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame Press, 2007. – 286 p.
2. Nussbaum, M. *Frontiers of Justice: Disability, Nationality, Species Membership*. – Belknap Press, 2007. – 512 p.
3. Popper, K. *The Open Society and Its Enemies*. – Princeton University Press, 2013. – 808 p.
4. Carrasco M. A. "Adam Smith: Virtues and the Value of Unintended Consequences." *Revue internationale de philosophie*, 2014, № 3, pp. 223–250.